

Fjernundervisning i Norden

En statusrapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høgre utdanning (HØGUT)

Fjernundervisning i Norden

En statusrapport fra en arbeidsgruppe nedsatt
av Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen
høgre utdanning (HØGUT)

København april 2004

ANP 2004:758

Fjernundervisning i Norden
- En statusrapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høgre utdanning (HØGUT)

ANP 2004:758

© Nordisk Ministerråd, København 2004

ISBN 92-893-1048-0

Tryk: Ekspresen Tryk & Kopicenter

Oplag: 150

Trykt på miljøvenligt papir som oppfyller kravene i den nordiske miljøsvanemærkeordning. Sælges gjennom Nordisk Ministerråds salgsagenter, se listen på sidste side.

Nordisk Ministerråd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Telefax (+45) 3396 0202

Nordisk Råd

Store Strandstræde 18
DK-1255 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Telefax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Nordisk samarbeid innen høgre utdanning

Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høgre utdanning (HØGUT) ble opprettet i 1988 og er et rådgivende organ som er oppnevnt og er ansvarlig overfor Nordisk Ministerråd. HØGUT har som oppgave å fremme nordisk samarbeid innen høgre utdanning samt utvikle og styrke det nordiske utdanningsfellesskap. Dette gjøres blant annet ved å levere ulike bidrag til den utdanningspolitiske debatten, følge opp nordiske avtaler, bidra til samarbeid om felles utdanninger i tillegg til å være et kontaktforum for gjensidig utveksling av informasjon. Styringsgruppens virksomhet skal bidra til en nordisk merverdi i tillegg til faglige samarbeidsresultater. HØGUT har siden starten hatt det overordnede ansvaret for gjennomføring, oppfølging og utvikling av Nordisk utvekslings- og samarbeidsprogram for undervisningspersonale og studenter ved høgre utdanningsinstitusjoner (NORDPLUS).

Nordisk Ministerråd

blev opprettet i 1971 som samarbeidsorgan mellom de nordiske landes regeringer. Ministerrådet fremlægger forslag til Nordisk Råds sessioner, viderefører rådets rekommandationer, rapporterer til Nordisk Råd om samarbeidets resultater og leder arbeidet inden for de forskjellige emneområder. Samarbeidet koordineres af samarbeidsministrene, der er udpeget af det enkelte lands regering. Ministerrådet træder sammen i forskellige sammensætninger - afhængigt af hvilke spørgsmål, der skal behandles.

Nordisk Råd

blev opprettet i 1952 som et samarbeidsorgan mellom de folkevalgte forsamlinger og regeringer i Danmark, Island, Norge og Sverige. Finland indtrådte i 1955. Færøernes, Grønlands og Ålands delegationer indgår i henholdsvis Danmarks Riges og Finlands delegationer. Rådet består af 87 medlemmer. Nordisk Råd er initiativtagende og rådgivende og har kontrollerende opgaver i det nordiske samarbejde. Nordisk Råds organer er plenarforsamlingen, præsidiets og udvalgene.

Innhold

Forord.....	7
1. Status for fjernundervisningen i Danmark.....	11
2. Status for fjernundervisningen i Finland.....	15
3. Status for fjernundervisning på Færøyene	19
4. Status for fjernundervisning på Grønland.....	21
5. Distance education in Iceland	23
6. Status for fjernundervisning i Norge.....	29
7. Status for fjernundervisning i Sverige	35
8. Status för distansundervisningen på Åland.....	39

Forord

På sitt møte 5. februar 2004 besluttet Styringsgruppen for nordisk samarbeid innen høgre utdanning (HØGUT) å følge opp prosjektet om utviklingen av moduler for en Bachelorgrad i cirkumpolære studier ved Arktisk Universitet. HØGUT kunne konstatere at alternativene for oppfølging var tredelt ; utarbeide en statusrapport, utarbeide et policy-dokument og eventuelt avholde et seminar. Det er videre nærliggende å knytte resultatene av prosjektet til det islandske formannskapsprogram, der fjernundervisning er framhevet som et område for erfaringsutveksling og økt samarbeid mellom nordiske universiteter og høyskoler, og med særlig vekt på Vest-Norden, jf NMRs redegjørelse om Vest-Norden i det nordiske samarbejde. Området er også prioritert innenfor Arktisk Råd, der Island har formannskapet i 2004.

HØGUT besluttet som et første trinn å opprette en arbeidsgruppe med representanter fra de nordiske land samt de selvstyrende områdene, som fikk i oppdrag å utarbeide en statusrapport om fjern-undervisning i landene.

For å utføre denne kartleggingen oppnevnte HØGUT følgende arbeidsgruppe:

Danmark	Prosjektleder Jens Bennedsen
Finland	Överinspektör Marja Kylämä
Island	Director Steinþór Þórðarson
Norge	Direktør Jan Atle Toska
Sverige	Departementssekreterare Carin Callerholm
Færøyene	Mag.art, adjunkt Zakaris Svabo Hansen
Grønland	Uddannelsesinspektør Gitte Hertling
Åland	Rektor Agneta Eriksson-Granskog
NMR	Rådgiver Alf Rasmussen, arbeidsgruppens sekretær

Arbeidsgruppen fikk i oppdrag å se til:

1. at hvert land eller selvstyrende område gir en kort status av sitt eget lands arbeid med fjernundervisning på universitets- og høyskolenivå. Arbeidsgruppen skal videre se til at presentasjonene blir lett sammenlignbare, slik at HØGUT får en oversikt over hele Norden på fjernundervisningsområdet.
2. at beskrivelsen er på overordnet nivå, det vil si at det skal beskrives hvilke systemer og hvilken politikk som er gjeldende på området. Rapporten skal ikke være på projektnivå.
3. at arbeidsgruppen samarbeider elektronisk eller pr fax/telefon. Det er ikke avsatt midler til fysiske møter for gruppen.

I det følgende gir landene og de selvstyrende områdene en oversikt over situasjonen i sitt land/område. Helt kortfattet har landene karakterisert situasjonen hos seg selv på følgende måte:

Danmark

”Fjernundervisningen har ikke en fremtrædende rolle i utviklingen af undervisningen i Danmark. Hovedvægten er i højere grad på at skabe fleksibel undervisning i alle dets mange facetter end udelukkende på muligheden for at være distribueret fysisk. Baggrunden for dette er blandt andet at der i Danmark er meget kort til det nærmeste universitet.”

Finland

”I Finland distansutbildning i högskolor ökar och undervisningsministeriet stöder utvecklingen av virtuella studiehelheter med högklassiga, pedagogiska och kommunikationstekniska egenskaper. Finlands virtuella universitet och Den virtuella yrkeshögskolan stöder högskolor att ordna virtuella studier. Yrkeshögskolorna erbjuder i alla utbildningsprogram möjligheter att fullgöra minst 20 studieveckor som virtuella studier.”

Færøyene

”Fjernundervisning har indtil nu ikke spillet nogen betydelig rolle som undervisningsform på de højere læresteder på Færøerne og nogen overordnet plan for fjernundervisning findes endnu ikke. Enkelte forsøg er dog blevet gjort med fjernundervisning og de har vist sig at fungere godt.”

Grønland

”Grønland er et stort land med en sparsom og dyr infrastruktur. Et oplagt sted at satse på fjernundervisning. Grønland er da også et af de lande i Europa, der har størst udbredelse af computer pr. indbygger. Der har dog endnu ikke været den store investering i decideret fjernundervisning, hvilket kan undre, når uddannelse netop er et af de store indsatsområder.”

Island

”Promising experience and encouraging results shout for a sharp vision and sound policy in developing distance learning in higher education. Funding and cost issues have to be dealt with and the need to stress cooperation before competition is clear.”

Norge

”De siste 20 årene har fjernundervisning vært en aktivitet med økende betydning ved norske universiteter og høyskoler. Dette er en utvikling som både er begrunnet i den teknologiske utvikling og i den stigende vektlegging av høyere læresteders ansvar for livslang læring. For å stimulere utviklingen har Norge hatt et nasjonalt organ for fjernundervisning i høyere utdanning som fordeler prosjektmidler, samt driver med evaluering og informasjon, SOFF. Fra 1. januar 2004 er SOFF slått sammen med en nasjonal enhet for utdanningsinformasjon og er blitt en mer slagkraftig nasjonal organisasjon, Norgesuniversitetet.”

Sverige

”Svensk distansutbildning ökar, både vad gäller kursutbud och antal studenter, genom att svenska universitets och högskolors IT-stödda distansutbildning har samordnats i Sveriges nätuniversitet.”

Åland

Distansutbildning på högskolenivå på Åland sker huvudsakligen i samarbete med högskolor och universitet utanför Åland. En överordnad plan för distansutbildning på högre nivå finns ännu inte.

Arbetsgruppen har kommuniserat elektronisk og på telefon og har ikke hatt fysiske møter. Gruppen fremlegger med dette resultatet av kartleggingen i følgende rapport til HØGUT i henhold til den oppsatte tidsplan 15. april 2004.

1. Status for fjernundervisningen i Danmark

Projektleder Jens Bennedsen

”Fjernundervisningen har ikke en fremtrædende rolle i udviklingen af undervisningen i Danmark. Hovedvægten er i højere grad på at skabe fleksibel undervisning i alle dets mange facetter end udelukkende på muligheden for at være distribueret fysisk. Baggrunden for dette er blandt andet at der i Danmark er meget kort til det nærmeste universitet.”

Dette notat har til formål at

- Give en oversigt over politikken for fjernundervisning på universitetsniveau.
- Give en status for Danmarks arbejde med fjernundervisning på universitetsniveau.

Notatet skal indgå i et fælles nordisk samarbejde og derfor være sammenlignelige med tilsvarende resultater fra de andre nordiske lande..

Der er i alt 12 universiteter i Danmark under ministriet for videnskab, teknologi og udvikling. Disse udgør hhv. Københavns universitet (KU), Aarhus Universitet (AU), Syddansk Universitet (SDU), Aalborg Universitet(AAU), Roskilde Universitetscenter (RUC), Handelshøjskolen i København (HHK), Handelshøjskolen i Århus (HHÅ), Danmarks Tekniske Universitet (DTU), Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, Danmarks Farmaceutiske Universitet (DFU), Danmarks Pædagogiske Universitet (DPU) og endelig IT-Universitetet (ITU) i København¹

Uddannelsesniveauer

Generelt kan de videregående uddannelser inddeles i følgende niveauer bestemt af varighed og adgangskrav:

- 2-årige korte videregående uddannelser (KVU), der er udviklingsbaserede
- 3-4-årige mellemlange videregående uddannelser (MVU), herunder professionsbacheloruddannelserne, der skal være forskningstilknyttede
- Bacheloruddannelser/diplomuddannelser, der er forskningsbaserede
- Kandidatuddannelser/masteruddannelser, der er forskningsbaserede

---

¹ Ud over universiteterne er der andre uddannelsesinstitutioner, der har kandidatuddannelser som deres primære aktivitet. Det drejer sig om IT-Vest og Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation under Undervisningsministeriet. Derudover er der 6 musikkonservatorier, Center for Rytmask Musik og Bevægelse, 2 arkitektskoler og Kunstakademiets billedkunstskole under Kulturministeriets ressort.

- Forskeruddannelser (ph.d.)

Dette notat omhandler de to/tre sidste niveauer, d.v.s. uddannelser der foregår på en universitetsinstitution. Mht. bachelor uddannelser er der både universitetsinstitutioner og andre institutioner der udbyder disse.

Historisk rids

Danmark har som de fleste andre nordiske lande en tradition for et udbredt selvstyre blandt landets universiteter. Det er således de enkelte universiteter der suverænt afgør formen for deres undervisning, hvorfor der ikke er en egentlig central instans der samler fjernundervisningen på universitetsniveau i Danmark.

Der har i Danmark været en tradition for, at universiteterne skal kunne rumme andre typer af aktiviteter end den traditionelle undervisning for bachelor, kandidat og ph.d. studerende. Således har der siden slutningen af 1800 tallet været en række folkeuniversiteter, med det formål ”Gennem afholdelse af særligt tilrettelagte kurser og forelæsningsrækker giver Folkeuniversitetet mulighed for, at enhver der har lyst og interesse - uanset uddannelse - kan få indblik i forskningens verden og kendskab til status indenfor de forskellige videnskaber.” Specielt i dette regi blev de første erfaringer med fjernundervisning blandt undervisere på universiteterne gjort.

I 1993 blev ”Lov om åben uddannelse” (LOV nr 508 af 30/06/1993) vedtaget. Denne lov giver uddannelsesinstitutioner mulighed for at afholde uddannelser for andre end traditionelle studerende – ”Lovens formål er at fremme et bredt udbud af erhvervsrettet uddannelse til den voksne befolkning”. Denne lov har betydet, at stort set alle universiteter i Danmark har to uddannelseselementer: bachelor/kandidat/ph.d. og diplom/master. Det er specielt indenfor diplom - og master uddannelserne at man i Danmark ser en udbygning af fjernundervisningen.

I 2000 udarbejdede ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling – hvorunder universiteterne hører – en vision for ”Danmarks virtuelle universitet (DVUni)”. Dette skulle være ”et koordineringsorgan for danske universiteter og videregående uddannelsesinstitutioner, der tilbyder kompetencegivende videregående uddannelser og efteruddannelseskurser via fleksibel netbaseret fjernundervisning”². DVUni blev dog aldrig etableret. I stedet blev der på rektorkollegiets³ foranledning etableret unev.dk – universiteternes efter- og videreuddannelse (se www.unev.dk). Unev.dk er de tolv danske universiteters portal for efter- og videreuddannelse. I UNEV.dk kan du

- søge blandt de mange tilbud om korte og lange kurser og uddannelser, der findes på universiteterne
- finde samarbejdspartnere på universiteterne til brede eller specialiserede kompetenceløft for hele virksomheden
- følge med i den nyeste forskning inden for fleksibel og netstøttet undervisning og kompetenceudvikling

---

² se www.videnskabsministeriet.dk/cgi-bin/doc-show.cgi?doc_id=43228&doc_type=28)

³ Rektorerne for de danske universiteter

- give din mening til kende - gennem læserbreve, bidrag til online-dialog, tidsskriftartikler og brugerundersøgelser

Ligesom andre nordiske lande har Danmark haft fokus på livslang læring. Dette har udmøntet sig i en række initiativer, bl.a. e-læringspuljen, der skal medvirke til at udbrede e-læring i små og mellemstore virksomheder og i den offentlige sektor. Denne pulje har dog ikke speciel fokus på universitetsuddannelse.

Status på fjernundervisningen på universitetsniveau

Som beskrevet tidligere er der ikke et central organ for fjernundervisning på universitetsniveau i Danmark – der er de enkelte institutions ansvar. Det er således meget svært at få kvantitative data om denne form for undervisning.

I forhold til udbud af kurser, udbudt af danske universiteter, er der pt⁴. 88 kurser der udbydes som hel eller delvis fjernundervisning og 48 uddannelser., heraf er der 11 kurser og 1 uddannelse der udelukkende er baseret på fjernundervisning. Dette skal ses ud af et samlet udbud på 535 kurser og 103 uddannelser. Tendenser er således tydeligvis, at der satses på ”blended learning” forløb.

Generelt på masterområdet har der været følgende udvikling:

Uddannelsesaktivitet på masteruddannelserne, 1999-2002, årselever*.

Hovedområde	1999	2000	2001	2002
Humanistiske uddannelser	22	103	128	226
Naturvidenskabelige uddannelser	72	31	16	27
Pædagogiske uddannelser			43	153
Samfundsvidenskabelige uddannelser	133	214	229	231
Sundhedsvidenskabelige uddannelser	71	92	88	92
Tekniske uddannelser	71	64	158	228
I alt	369	505	661	958

Kilde: Ministeriet for videnskab, teknologi og udvikling, 2003.

* Eksklusiv Danmarks Pædagogiske Universitet.

---

⁴ Baseret på en søgning på www.unev.dk d. 7. april 2004

2. Status for fjernundervisningen i Finland

Överinspektör Marja Kylämä

”I Finland distansutbildning i högskolor ökar och undervisningsministeriet stöder utvecklingen av virtuella studiehelheter med högklassiga, pedagogiska och kommunikationstekniska egenskaper. Finlands virtuella universitet och Den virtuella yrkeshögskolan stöder högskolor att ordna virtuella studier. Yrkeshögskolorna erbjuder i alla utbildningsprogram möjligheter att fullgöra minst 20 studieveckor som virtuella studier.”

Det finska systemet och politik för distansutbildning

Högskoleväsendet i Finland består av två sektorer: universitet och yrkeshögskolor. Utgångspunkten för universitetsväsendet är sambandet mellan forskning och undervisning: universitetens grundläggande funktion är att utöva vetenskaplig forskning och ge till den relaterad högre utbildning. Vid universiteten kan avläggas lägre (kandidat) och högre (magister) högskoleexamen samt vetenskapliga påbyggnadsstudier, omfattande licentiat- och doktorexamina. Universiteten ordnar också fortbildning och öppen universitetsundervisning. Yrkeshögskolornas uppgift är att utbilda sakkunniga i första hand för att möta arbetslivets krav och utvecklingsbehov.

Vid undervisningsministeriet svarar universitetsenheten/yrkeshögskoleenheten på utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen för universitetsutbildningen/yrkeshögskoleutbildningen. Insatsområden i verksamheten är bl.a. utveckling av det virtuella universitetet och nätverksutbildningen/den virtuella yrkeshögskolan. Varje lärosäte kan besluta om utbud och dimensionering av distansutbildning. Några specialuniversitet eller specialyrkeshögskolor för distansutbildning har inte bildats.

Enligt undervisningsministeriets Kunskapsstrategi för utbildning och forskning 2002–2004 och dess plan för genomförande grundades konsortiet Finlands virtuella universitet i januari 2001. Alla Finlands tjugo universitet samt Försvarshögskolan anslöt sig. Finlands virtuella universitet (FVU) www.virtuellauniversitetet.fi är en projektorganisation med uppgift att utveckla universitetens nätbaserade verksamhet. Det är inte fråga om ett nytt universitet utan om en ny form av samarbete mellan universiteten. Den centrala verksamheten sker i universiteten och inom ramen för de gemensamma nätverksprojekten - både regionalt och riksomfattande. Finlands virtuella universitets mål är att inrätta ett högklassigt och internationellt erkänt virtuellt universitet. Med detta avses ett nät-samarbete mellan universitet, företag och forskningsinstitut som producerar smidiga nätbaserade utbildningstjänster. Det virtuella universitetet erbjuder högklassiga grundstudier på högskolenivå, fortsatta studier, utbildning vid öppet universitet och fortbildning.

Yrkeshögskolorna undertecknade sitt nätverksavtal i november 2001. Alla Finlands tjugonio yrkeshögskolor anslöt sig. Den virtuella yrkeshögskolan, VirtualYH,

www.virtuaaliamk.fi/channels/www/swe/etusivu.html är ett samarbetsorgan för yrkes-högskolorna. Målsättning med samarbetet är att utveckla, producera och erbjuda internationellt kända, högtstående och konkurrenskraftiga utbildningstjänster och studiehelheter. Virtuellt högskolans mål är att stärka verksamhetsförutsättningar som producent och distributör av högklassiga utbildningsprodukter och -tjänster.

Status av distansutbildning vid universitet och yrkeshögskolor i Finland

1. Finlands virtuella universitet (FVU)

Finlands virtuella universitets (FVUs) verksamhet bygger på det avtal om konsortiet Finlands virtuella universitet alla universitet undertecknade 18.1.2001 samt på den strategin konsortiet godkände på sitt årsmöte 6.3.2003. Uppdatering av strategin är på gång och den största utmaning är att beställa om verksamhetens stabilisering och utvidgning.

Det FVU verkar som en projektorganisation ändå under åren 2001–2004. Beslutande organ är konsortiemötet med en representant från samtliga medlemsuniversitet och en från undervisningsministeriet.

Konsortiemötena bereder och mellan dessa utövas befogenheterna av ledningsgruppen. I ledningsgruppen ingår fem medlemmar som konsortiemötet utnämnt inom sig samt en medlem utnämnd av undervisningsministeriet. Till ledningsgruppen hör även direktören för FVUs utvecklingsenhet. Sakkunnigmedlemmar i ledningsgruppen är en representant från CSC och en från Finlands studentkårers förbund FSF samt de anställda vid utvecklingsenheten.

Finansiering

Utvecklingen av det virtuella universitetet har snabbats upp genom en särskild projektfinansiering från undervisningsministeriet. Finansieringen är riktad till alla universitet för utveckling av elektroniska tjänster inom undervisning och forskning samt för gemensamma nätverksprojekt.

Sedan 2001 undervisningsministeriet har finansierat utvecklingen av nätbaserad undervisning vid universiteten med ett årligt anslag på knappa 9 miljoner euro. Av anslaget har ena hälften gått till universitetens egna virtualiseringsprojekt och andra hälften till de gemensamma nätverksprojekten.

Universiteten har fördelat anslaget utifrån egna behov och målsättningar. En del av pengarna har gått till fortbildning av personal, en del till uppbyggnad av tjänster som är nödvändiga för att man skall kunna utnyttja informations- och kommunikationsteknik i undervisningen samt en del till utveckling av nätbaserad undervisning och tillhörande material. Universiteten har hatt möjligheten att använda basfinansiering också till distansutbildning.

Alla finska universitet har undertecknat avtalet om flexibel studierätt. Avtalet träder i kraft 1.8.2004. På basis av det avtalet kan en studerande som har rätt att avlägga examen vid ett finskt universitet ansöka om rätt att för en viss tid vid ett annat finskt universitet bedriva studier som skall inkluderas i hans/hennes examen.

Distansutbildningen eller nätbaserad undervisning i Finska universitet

Antalet avlagda studieveckor under åren 2001–2003 är ca 110 000 varav största delen har avlagts av universitetens egna studenter. Vid Åbo handelshögskola och Uleåborgs universitet kommer cirka hälften av studenterna på nätkurserna utifrån eftersom kurserna erbjudits även gymnasister och studerande vid öppna universitetet. Inom nätverksprojekten avlagda studieveckor är nästan 28 000.

Den virtuella undervisningens andel på de nätbaserade kurserna varierar kraftigt, allt från nästan fulla 100 procent vid Åbo handelshögskola och Åbo Akademi till 23 procent vid Lapplands universitet. Vid Lapplands universitet ansluter nätkurserna till språkundervisning och forskningsmetodik där det finns ett tydligt behov även av närundervisning. Enligt uppgifter från universitetet är den virtuella undervisningens andel i genomsnitt 63 procent.

Om den nätbaserade undervisningens effektivitet kan mätas som förhållandet mellan producerade och avlagda kurser har Villmanstrands tekniska universitet med sina 120 avlagda studieveckor per producerad studievecka uppnått ett utomordentligt resultat jämfört med många andra universitet. Antalet är dubbelt så stort som vid de universitet som kommer på följande plats - Kuopio universitet, Joensuu universitet och Tammerfors tekniska universitet.

Stora nätkurser som samlat över 200 studerande hittas bland annat inom ramen för Helsingfors handelshögskolas ekonomiska kurser samt kurserna i matematik och informationsteknik vid Jyväskylä universitet, Villmanstrands universitet och Tammerfors tekniska universitet. Den virtuella undervisningens andel på dessa kurser har varierat mellan 30 och 70 procent.

I nätverksprojekten är den virtuella undervisningens andel betydligt större än inom universitetens egna projekt, i genomsnitt 83 procent. Sju projekt anger att kurserna är helt nätbaserade (100 %). Resultatet är inte överraskande eftersom man inom nätverksprojekten tillhandahåller undervisning som riktar sig till studenter vid flera universitet. I en del av projekten ingår också närundervisning som studenterna får vid det egna universitetet.

2. Den virtuella yrkeshögskolan

Grunden för den VirtualYH läromaterialet vid yrkeshögskolan är materialproduktionsringar som svarar för materialets nivå och aktualitet. Man har byggt upp produktionsringar som har bild inom de områden där skolorna är speciellt starka. Produktionsringar består av flera yrkeskategorier. Principen är att till produktionsringen utse personer från följande grupper: en sakkunnig inom respektive temaområde, en sakkunnig i nätpedagogik och 300 lärarna vid yrkeshögskolor har deltagit i 30 produktionsringar som har redan producerat 250 sv. nätbaserade studiekurser. Under år 2003 har man byggt upp nästan 50 nya grupper som är sammansatt av 450 lärarna och experter från yrkeshögskolorna och också från olika företag och organisationer.

Finansiären	Anslaget och föremålet för finansieringen under år 2004
Undervisningsministeriet	450 000 € för utvecklingsenhetens aktiviteter
Europeiska socialfonden, ESF + yrkeshögskolorna (självfinansiering)	800 000 € för produktionsringar och för tjänsterna som stöder produktion
Social- och hälsovårdsministeriet	60 000 €

Virtuella studier enligt utbildningsområden, alla yrkeshögskolor

År 2003

Humanistiska branschen och pedagogik	1 456
Kultur	3 959
Teknik och kommunikation	18 044
Handel och administration	17 948
Naturtillgång och miljö	3 510
Social- och hälsovårdsbranschen	12 075
Turism-, kosthålls- och ekonomibranschen	4 172
Naturvetenskap	7 563
Totalt	67 827

3. Status for fjernundervisning på Færøylene

Mag.art, adjunkt Zakaris Svabo Hansen

”Fjernundervisning har indtil nu ikke spillet nogen betydelig rolle som undervisningsform på de højere læreanstalter på Færøerne og nogen overordnet plan for fjernundervisning findes endnu ikke. Enkelte forsøg er dog blevet gjort med fjernundervisning og de har vist sig at fungere godt.”

En rundspørge på Færøernes universitet (Fróðskaparsetur Føroya) og andre højere læreanstalter viser, at fjernundervisning ikke spiller nogen betydelig rolle i undervisningen, de fleste steder slet ingen rolle. De initiativer som er eller har været gennemført som fjernundervisning skal dog belyses i korthed.

Fróðskaparsetur Føroya består af tre institutter: Føroyamáldéild (Institut for færøsk sprog og litteratur), Søgu- og samfelagsdeild (Inst. for historie og samfundsfag) og Náttúruvísindadeild (Inst. for naturvidenskab). Af de tre institutter er det kun Náttúruvísindadeild, som har gjort brug af fjernundervisning.

Som et forsøgsprojekt har Náttúruvísindadeild udbudt en BS-uddannelse i informationsteknologi. Uddannelsen er tilrettelagt som fjernundervisning halv tid i 2½ år, således at de studerende har mulighed for at være tilknyttet fx en IT-virksomhed samtidig med at de studerer. Antallet studerende har været på 14. Kravene for optagelse er bestået eksamen som datamatiker (en uddannelse som varer 2¼ år). BS-uddannelsen i informationsteknologi er opdelt i to lige dele kurser og projektarbejde. Der er etableret en konference på internettet, hvor selve undervisningen foregår. Dog har der ikke været tale om 100% fjernundervisning, idet de studerende ved uddannelsens start og afslutning har været sammen en weekend til undervisning og forelæsninger. Via konferencesystemet får de studerende udleveret materiale eller henvisninger til materiale og modtager ellers undervisning og vejledning. Problemet for Náttúruvísindadeild har dog været, at instituttet ikke har haft folk i fast stilling til at stå for uddannelsen, og derfor har man lavet aftaler med to adjungerede lektorer fra datalogiske institutter i København og Ålborg om at have det faglige ansvar og at koordinere uddannelsen. En deltidsansat lektor på instituttet har dog også været tilknyttet projektet. Baggrundstanken med etablering af denne uddannelse har været at opgardere IT-kompetencen i det færøske erhvervsliv, og første skridt har været at løfte dette op på et akademisk niveau.

Náttúruvísindadeild har også visse erfaringer med at lade bestemte moduler af andre BS-uddannelser foregå som fjernundervisning. Som eksempel kan nævnes, at et modul i stærkstrømselektronik blev forestået af en professor fra Háskóli Íslands (Islands universitet) og var åbent for studerende både fra Náttúruvísindadeild og fra Háskóli Íslands. Bortset fra lidt undervisning i kursets begyndelse og afslutning foregik det hele via nettet. Dette var også et vellykket projekt.

På alle tre institutter er der lærere som i sin undervisning lægger kursusmateriale ud på nettet, så de studerende har mulighed for at hente det dér. Det er dog begrænset, hvor mange der benytter sig af denne mulighed.

På Føroya Handilsskúli (Færøernes handelsskole) har man gjort en aftale med Robert Gordon's universitet i Aberdeen om en højere uddannelse i ledelse og administration (Master of Science in Management). Uddannelsen er organiseret som fjernundervisning og Føroya Handilsskúli administrerer de 20 studerende fra Færøerne, som er tilknyttet uddannelsen. Det hele foregår via internettet, også den daglige kontakt med professorer og andre undervisere i Aberdeen. Der er oprettet et internet-forum, hvor de studerende kan træffes omkring studierne, lave opgaver sammen osv. Der arrangeres også direkte undervisning og forelæsninger via internettet.

4. Status for fjernundervisning på Grønland

Uddannelsesinspektør Birgitte Hertling

”Grønland er et stort land med en sparsom og dyr infrastruktur. Et oplagt sted at satse på fjernundervisning. Grønland er da også et af de lande i Europa, der har størst udbredelse af computer pr. indbygger. Der har dog endnu ikke været den store investering i decideret fjernundervisning, hvilket kan undre, når uddannelse netop er et af de store indsatsområder.”

Status i dag

Læreruddannelsen har siden 88 kørt en decentral læreruddannelse, hvor de studerende bliver boende i deres bygd/by og modtager opgaver og sender svar på opgaver over nettet. Derudlevers en bærbar computer ved uddannelsens start, og den kan derefter købes ganske billigt ved gennemførelse af uddannelsen, men skal tilbageleveres ved afbrud. Der er ikke udviklet decideret fjernundervisningsmateriale, så der sendes via e-mail. De studerende samles én gang om året til internatkursus, hvor der undervises i de forskellige fag samt i brug af computer.

Handelsskolen har været i front i forhold til forsøgsundervisning, men lige nu foregår kun PC-brugerkurser over nettet. FU benyttes som elementer i den daglige undervisning. Elever tilmeldes desuden kurser i Danmark pga. for få tilmeldte.

På de *gymnasiale uddannelser og læreruddannelsen* kan lærere tilmelde sig uddannelse i IT-kørekort på nettet udbudt af de danske læresteder. Det er ret udbredt.

Universitetet deltager i ”University of Arctic” i grunduddannelsen. På UoA foregår al undervisning virtuel. Ilisimatusarfik kan dog – på grund af sin lille kapacitet – kun deltage i begrænset omfang.

Der foregår så vidt jeg erfarer ingen fjernundervisning på de øvrige uddannelser. Der undervises dog i EDB og brug af computere på alle niveauer af uddannelsessystemet.

Forsøgsundervisning over 4 år resulterede i 2002 i en rapport med anbefalinger for oprettelse af et IT-center, hvis fornemste opgave skal være at initiere og supportere fjernundervisning i større stil. Der er afsat midler til ansættelse af en centerleder i 2004, og opstarten er gjort til opslag af stillingen og dermed igangsætning af fjernundervisning på alle niveauer i uddannelsessystemet.

5. Distance education in Iceland

Director Steinþór Þórðarson

”Promising experience and encouraging results shout for a sharp vision and sound policy in developing distance learning in higher education. Funding and cost issues have to be dealt with and the need to stress cooperation before competition is clear.”

The system: political vision - basic foundations

Icelandic universities and colleges have full autonomy in matters concerning the development of distance learning offers and implementation. The Ministry of Education has, however, encouraged development and in recent agreements with different Universities. Iceland University of Education and the University of Akureyri have from the outset been at the forefront in distance learning activity, both in terms of programs offered and students enrolled. Other institutes such as the University of Iceland, Bifrost Business College, the Agricultural University at Holar, the University of Reykjavik and the Technical University of Iceland have also embarked on distance learning projects. Various approaches have been adapted, with both synchronous and asynchronous methods, use of videoconferencing, web based methods and on campus study periods.

The government has placed great emphasis on building and securing the necessary infrastructure to make modern distance learning possible. The most significant efforts are a network of service centers, scattered around areas outside the Reykjavik area and a broadband network for internet connectivity, videoconferencing etc. In the year 2003 the FS network, a broadband connection for all upper secondary schools and service centers for higher- and continuous education, was completed – a critical milestone in securing solid ground for access to distance education throughout the island.

Virtual University has not been established in Iceland. There is no institute or company with distance learning offers on the higher education level as a primary focus. With little research done on the preferences of potential distance learners, experience would surely encourage more offers. There is considerable surplus demand for programs on education, i.e. teacher training, and the number of students enrolling to do business studies indicate vast demand in that area, to name two fields of study likely to attract distance learners. There is, as already stated, a lack of research data to clarify the picture, to pave the way for systematic development of distance learning curricula. Such research should take into account the needs of at least two different groups of potential students – those who live in areas with no direct access to higher education and those who don't but would appreciate the flexibility that distance learning offers. Experience suggests that both of these groups would primarily consist of adult learners, late starters working on their first degree and others taking their studies further, typically doing studies on MA/MS level. Freshmen would be the third group.

The last few years have been used by the government to build sound foundations for future development and by the universities and colleges to test the water and gather ex-

perience. Aligning the goals and work of those parties to meet the needs of the target groups would seem like a logical next step. The Virtual University model is one possible way to provide content and structure to make better use of investment already made and bridge the gap between demand and supply in the higher education arena.

The main objectives for government and the individual institutes to be met by advancing distance education are:

- to reach out to people living in areas where opportunities for higher education are limited or none.
- to increase flexibility to make it possible for people to study and earn degrees who, due to other engagements, can not attend classes on campus.

There is a number of other reasons for a university or a college to jump on the wagon of open and distributed learning. Developing distance learning programs has proven to be a good source of fuel for the development of teaching in general. Universities are enrolling students that are, from the standpoint of information technology, different from the students of the past. They are also being educated to deal with vocational environment radically different from what it used to be when “talk and chalk” summed up the teaching paradigm.

Financial matters – benefit and cost

The need to attract more students is very different from one institute to the next. Recently established institutes, like the University of Akureyri, are in a position of having to enlarge their student body. The incentive for development of successful distance learning programs is great therefore. At the same time has the number of students at the University of Iceland been pushing upper limits of every resource and thus making efforts to increase that number undesirable.

Privately owned institutes, like the University of Reykjavík and Bifrost Business College, have tuition as an obvious incentive. For the state owned institutes the financial gain from developing distance learning programs can be none or negative, due to the way they are funded. State funding is by and large based on the number of credit units completed by the total sum of students in a semester/year. This system incorporates a fixed maximum. Having reached that maximum the surplus number of completed units do not generate income. In a situation like that the motivation to launch new projects, and thereby increase the surplus number of students, tends to be very limited.

Distance learning projects have been relying on grants to cover development cost. The availability of such grants has been very important in many cases, and for institutes like the University of Iceland with the number of students exceeding the fixed maximum of credit units paid, development funding has been all important. Project funding, outside the normal framework of paying for courses and programs, has been used to; Pay for building of content material, for additional payments to teachers dealing with extra workload due to novelty, training and additional student services. Institutes have invested in equipment and facilities and in some cases outside funding has made such investments easier. The downside to reliance on project funding is that it does not secure continuity. There are several examples of promising projects being abandoned in later phases because grants ran out before the program could be developed in to a self-sufficient phase.

As already mentioned there is a great difference between individual institutes both in terms of experience gathered and approaches adapted when it comes to IT-supported distance learning. As a result there is no common or single answer to questions regarding the cost of offering and implementing distance learning projects. Needless to say, the institutes with the greatest experience have better understanding of the interplay of cost factors and also more streamlined processes in their work – resulting in more cost effectiveness and better planning and budgeting.

Programs offered – brief summary⁵

A total of 2.019 students were registered in distance learning programs in 2003 according to the national statistics office or close to 13% of the 15.566 students enrolled all in all. More than half of these students are studying at Iceland University of Education and the rest is roughly divided between the University of Akureyri and all other institutes of higher education offering distance studies.

Not only has the Iceland University of Education the largest body of distance students but also the largest share in the history of distance learning in higher education.

Iceland University of Education

In the school year 2002-2003 the Iceland University of Education enrolled 2200 students, 1000 on campus and 1200 studying from a distance. Distance learners were located in 60 communities throughout the country, including the capital, and 10 countries outside Iceland⁶. The number of distance students has been rising about 300 students the past three years. The division between fields of study in 2000-2001 and 2001-2002 is shown in the table below.

Year	Kindergarten teacher B.Ed. (90 credits)	Kindergarten teacher – Diploma studies (45 credits)	K-12 B.Ed. (90 credits)	Upper secondary level teacher – Certification (15 – 30 credits)	Post-graduate studies (15/30 – 60 ein)	Developmental Therapy	Total
2000–2001	82	58	177	66	264	-	647
2001– 2002	84	90	279	56	393	25	917

Þuríður Jóhannsdóttir, Námust - project report (2003) namust.khi.is/haskolarnir_brir.htm

The Iceland University of Education has relied on online methods and on campus study periods as the main model. Most of the work done is asynchronous, using the web and LMS software.

University of Akureyri

The University of Akureyri launched its first distance learning project in 1998, offering nursing studies. A year later a program for kindergarten teachers was kicked off and the

---

⁵ Please keep in mind that this summary is not meant to be a precise account of all distance education programs in Iceland but to provide an overview in brief.

⁶ Ólafur Proppé – rectors graduation address 14.6.'03
www.khi.is/midja.php?sb=frettir&id=204&byrjafr=40

growth has been vast ever since⁷. Currently there are 4 faculties at the Universtiy of Akureyri offering distance learning programs, faculty of health science, faculty of education, faculty of business studies and the faculty of natural resources studies.

The structure of the studies varies between faculties and some programs are offered as a full time study and other part time, to meet the needs of those who want to study and do other work at the same time. A lot of the work is synchronous, using videoconferencing systems and some of the programs are only offered at a limited number of remote sites each time.

University of Iceland

The Nestor of higher education in Iceland started it's first ICT supported distance learning project in 1998, offering studies on tourism. The development has been slow and only a fraction of the curriculum has been made available for off campus students. At present there are degree studies being offered in Icelandic language studies, nursing and midwifery. English is offered as a full minor. Other distance learning offers, such as courses in social work, public administration and history have not been committed to offer degrees. Modern studies have been offered as a full minor in cooperation with the University of Akureyri.

The history of distance learning at the University of Iceland has been promising when measured by students outcome compared to their on-campus counterparts and student satisfaction.

University of Reykjavík

The recently founded University of Reykjavík offers the 60 credit units or 2/3 of systems studies as a distance learning program. Most of the work is being done online with both synchronous and asynchronous methods. Students are required to attend on campus study periods⁸.

Agricultural University, Hólum

Offers tourism studies for a diploma certificate for distance learners. Majority of the studentes doing tourism studies do so from a distance. This year 35 students are taking advantage of this offer. The work is done online and students have to visit the college for short on campus periods⁹.

Business University, Bifröst

The third year for a BS in business studies is offered online at Bifrost. Taking the third year online means dividing it on two year, going half pace. Most of the work is done online but on campus studyperiods, for assignments and groupwork, are three weekends every semester¹⁰.

---

⁷ Information from www.unak.is – the offical website of the university.

⁸ Information from www.ru.is – the website of Reykjavík University.

⁹ Information from www.holar.is – the website of Holar Agricultural College.

¹⁰ Information from www.bifrost.is – the website of Bifrost Busi ess College.

Final remarks

There are high expectations for distance learning in Iceland and that goes for the government, individual institutions and the general public. To meet the expectations all involved parties must work to define a clear policy that enables the institutes to master the new tasks that come with building sound distance learning programs. There is also a need for bridging the gap between the providers of higher education and the new target groups. International cooperation is important for further development of distance education in Iceland. In that respect the Nordic cooperation is an important alliance.

Summary table

Autonomy for HE Institutions	Full	Encouragement from government through special contracts	Autonomy in methods used	Latest developments
Methods used		synchronous Videoconferencing On-campus study periods Live online discussions	asynchronous Web based methods Steaming video Threaded discussions Interactive tests	Other On-line collaboration
Infrastructure	FS Network between Schools	Broadband network for internet connectivity	Network of service centers	
Virtual University	NO			
Profile of students (groups)	Adults, later learners			
What kind of education	BS/BA, MS/MA, minors and diploma studies	Degree studies Teachers training Business Studies Nursing Linguistics	Other Programming Tourism English	Further market reasearch needed
Market	Rural areas	Flexibility		
Financial elements	Student credits	Tuition fee	Special measures, grants/fellowships	
Number of students	13%			

6. Status for fjernundervisning i Norge

Direktør Jan Atle Toska

”De siste 20 årene har fjernundervisning vært en aktivitet med økende betydning ved norske universiteter og høyskoler. Dette er en utvikling som både er begrunnet i den teknologiske utvikling og i den stigende vektlegging av høyere læresteders ansvar for livslang læring. For å stimulere utviklingen har Norge hatt et nasjonalt organ for fjernundervisning i høgre utdanning som fordeler prosjektmidler, samt driver med evaluering og informasjon, SOFF. Fra 1. januar 2004 er SOFF slått sammen med en nasjonal enhet for utdanningsinformasjon og er blitt en mer slagkraftig nasjonal organisasjon, Norgesuniversitetet.”

1. Innledning

Norge har som andre nordiske land lange tradisjoner innenfor fjernundervisning bl.a. med en egen lov om fjernundervisning. Innenfor høgre utdanning har imidlertid fjernundervisning en kortere historie der det ikke var særlig aktivitet før på 1980-tallet.

2. Det norske systemet og politikken for fjernundervisning

I norsk høgre utdanning er innsats innenfor fjernundervisning i utgangspunktet det enkelte lærestedets ansvar innenfor tildelt budsjett, eller eventuelt som oppdragsundervisning eller betalingsstudier ved siden av regulær utdanningsaktivitet. I flere omganger har det vært diskutert muligheten for å etablere et norsk åpent universitet, men dette har blitt avvist som urealistisk ut fra befolkningsgrunnlaget i Norge. I stedet har en valgt å satse på det eksisterende utdanningssystemet som en generell dual mode-løsning. Hvilket aktivitetsnivå de enkelte lærestedene har hatt innenfor fjernundervisning, har i stor grad vært avhengig av entusiastens og ildsjelers innsats og interesse. I tillegg har lærestedets historie spilt inn. Dette innebærer for eksempel at høyskoler knyttet til frittstående fjernundervisningsinstitusjoner som NKI og NKS har vært aktive innenfor fjernundervisning. I tillegg har noen utvalgte statlige eller private læresteder som for eksempel Høgskolen i Lillehammer, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Sør-Trøndelag og Handelshøyskolen BI vært aktive. Disse lærestedenes aktivitetsnivå synes delvis å være avhengig av særlig aktive fagpersoner og fagmiljø som går foran med et godt eksempel, eller ved at det er etablert sentrale spesialenheter for fjernundervisning, etter- og videreutdanning som har fungert som støttespillere for fagmiljøenes engasjement.

For å støtte og koordinere utviklingen av fjernundervisning i norsk høgre utdanning, ble Sentralorganet for fjernundervisning på universitets- og høyskolenivå (SOFF) etablert i 1990 (www.soff.no). SOFF var et nasjonalt organ under Utdannings- og forskningsdepartementet. SOFF skulle gi prosjektmidler for å støtte utvikling av fjernundervisning ved norske universiteter og høyskoler, drive evaluering og utredning, og stimulere til samarbeid mellom ulike læresteder og fagmiljø om utvikling av fjernundervisningstilbud. SOFF har støttet 30-50 utviklingsprosjekter årlig. SOFF har etablert en egen skrift-

serie om ulike tema innenfor feltet. I tillegg er det etablert et uformelt nasjonalt nettverk for fjernundervisning og fleksibel læring for erfaringsutveksling og informasjon.

Utviklingen fra 1990 da SOFF ble etablert og fram til i dag har gått fra at fjernundervisning og IKT-støttet fleksibel læring har vært en marginal aktivitet ved norske læresteder til at det har blitt en mer sentral virksomhet. Dette henger bl.a. sammen med utviklingen av Internett. I tillegg la den store etter- og videreutdanningsreformen, Kompetansereformen, på slutten av 90-tallet vekt på at norske universiteter og høyskoler skulle møte samfunnets behov for livslang læring på en bedre måte, bl.a. gjennom utnyttelse av IKT. I den forbindelse framsatte den norske arbeidsgiverforeningen, NHO i 1997 et forslag om å etablere et norsk åpent universitet rettet mot arbeidslivets behov. Dette ble avvist av politikeren, idet de ville gi det eksisterende utdanningssystemet en sjanse til å vise at de kunne bli gode institusjoner for livslang læring. I etterkant av den nye diskusjonen om et åpent universitet ble det etablert et samarbeid mellom Det norske universitets- og høyskoleråd og de nasjonale arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene om å etablere en kursdatabase (<http://agent.universitet.no>) og en møteplass for nærmere kontakt mellom utdanningstilbydere og brukere i arbeidslivet. Den nye samarbeidsorganisasjonen fikk navnet Norgesuniversitetet (www.universitet.no). Kompetansereformen var preget av en stor utdanningsoptimisme. Viljen til livslang læring i arbeidslivet synes imidlertid ikke å være så stor som mange trodde. I tillegg har de norske lærestedene de siste årene vært opptatt av den omfattende Kvalitetsreformen, som i stor grad har fokusert på campus-studenter heller enn fjernstudenter. Det er imidlertid en forutsetning at IKT skal brukes for å bedre utdanningenes kvalitet. Imidlertid kan det synes som om Kvalitetsreformen – i hvert fall midlertidig – har ført til en nedprioritering av fjernundervisning ved en del norske universiteter og høyskoler.

Fra 1. januar 2004 ble SOFF og Norgesuniversitetet slått sammen til en nasjonal enhet under betegnelsen Norgesuniversitetet. Nye Norgesuniversitetet (NUV) (www.nuv.no) viderefører de oppgavene det gamle Norgesuniversitetet og SOFF hadde. I tillegg skal NUV bidra til informasjon om høyere utdanning til den nye nasjonale utdanningsportalen (www.utdanning.no). Generelt må dagens utdanningspolitikk betraktes som ganske New Public Management-orientert med vektlegging av klare rammebetingelser, desentralisering av makt fra departementet til lærestedene med tilhørende krav om at lærestedene skal være strategiske aktører, bruk av markedslignende mekanismer som tildeling av budsjett-midler basert på output (studiepoeng, artikler), og etablering av et eksternt evaluerings- og akkrediteringsorgan. I forhold til da SOFF ble etablert, er politikken også når det gjelder fjernundervisning, enda mindre sentraldirigerende enn før: Det er opp til de enkelte lærestedenes selvstendige valg om og i hvilken grad de vil satse på fjernundervisning. Hvis de velger "feil", vil de "straffes" gjennom reduksjon i de resultatavhengige budsjetttildelingene. Samtidig er det en erkjennelse i Utdannings- og forskningsdepartementet om at det trengs særskilte nasjonale stimuleringsordninger innenfor et fortsatt relativt nytt felt som fjernundervisning og IKT-støttet fleksibel læring. Det gjenstår imidlertid et avklaringsarbeid i forhold til NUVs utdanningspolitiske rolle framover.

3. Statusbeskrivelse om fjernundervisning i norsk høgre utdanning

Lærestedenes aktivitet og samarbeid

Som nevnt er lærestedenes satsing på fjernundervisning det enkelte læresteds ansvar. Likeledes er samarbeid mellom ulike læresteder frivillig. En del læresteder som for eksempel Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Lillehammer har hatt bilaterale samarbeidsavtaler. I en del andre tilfeller er det etablert fastere samarbeidsformer mellom mange læresteder om å utvikle og tilby fleksibel IKT-støttet utdanning. Det største av disse samarbeidsnettverkene er nettverksuniversitet (www.nvu.no). I tillegg har lærestedene samarbeidet i gamle SOFF og NUs nettverk og fora. Dette har vært basert på frivillighet, men de fleste lærestedene har deltatt i samarbeidet. Det sammenslåtte NUVs samarbeidsstruktur er nå under utredning. Lærestedenes aktivitetsnivå innen fjernundervisning er som nevnt meget varierende. Likevel har feltet hatt betydelig oppmerksomhet de siste fem årene. Mengden av prosjektsøknader til SOFF har økt sterkt og kvaliteten på prosjektene er generelt sett stigende. En undersøkelse i 2002 viste at 50 % av de svarende norske lærestedene hadde formulert en strategi for fjernundervisning. Tilsvarende tall for en parallell undersøkelse av svenske læresteder var 22 %. Et problem når en skal kartlegge dette feltets betydning, er den dårlige studentstatistikken. I motsetning til hva gjelder frittstående fjernundervisningsinstitusjoner, er det ingen egen statistikk for fjernstudenter ved norske universiteter og høgskoler. Disse studentene inngår i den regulære studentstatistikken. Ellers blir det også et definisjonsproblem i forhold til fjernundervisning, idet de fleste studier for campus-eksterne studenter i Norge er kombinerte opplegg med en kombinasjon av samlinger –på campus eller desentralisert- og nettbasert kommunikasjon og formidling.

Norgesuniversitetet (NUV)

Som nevnt ble NUV etablert fra 1. januar 2004. NUV skal fremme utvikling av fleksibel og livslang læring, samt kunnskapsgenerering, kunnskapsspredning og informasjon om fleksible utdanningstilbud. Videre skal NUV arbeide for å styrke og utvikle nettverk og samarbeid mellom høgre utdanning og arbeids- og samfunnsliv. NUV virker gjennom fire hovedfunksjoner:

Kunnskapsfunksjonen: Gjennom analyse, evaluering og utredning av erfaringer innenfor fleksibel og livslang læring i høgre utdanning skal Norgesuniversitetet bidra til utvikling av kunnskapsgrunnlaget på sitt område. Norgesuniversitetet skal holde seg orientert om nasjonal og internasjonal utvikling innen fleksibel og livslang læring i høgre utdanning. Utviklingsprosjekter som har fått støtte fra Norgesuniversitetet vil danne et sentralt analysegrunnlag for Norgesuniversitetets arbeid innenfor kunnskapsfunksjonen.

Tildelingsfunksjonen: Gjennom tildeling av prosjektmidler etter føringer gitt av departementet skal Norgesuniversitetet stimulere til utvikling av fleksible, IKT-støttede utdanningstilbud ved norske universiteter og høgskoler. I tillegg til Norgesuniversitetets regulære utviklingsprosjekter skal Norgesuniversitetets kompetanse også kunne benyttes til forvaltning av andre typer prosjektmidler knyttet til ulike utdanningspolitiske satsinger.

Informasjonsfunksjonen: Gjennom objektiv informasjon om utdanningstilbud, erfaring og kunnskap innenfor fleksibel og livslang læring og lignende skal Norgesuniversitetet bidra til økt kunnskapsspredning på sitt område og bedre samspill mellom brukere og

tilbydere. Norgesuniversitetet skal være en sentral bidragsyter til nettbasert informasjon om høgre utdanning.

Møteplassfunksjonen: Gjennom å etablere møteplasser for tilbydere og brukere av høgre utdanning skal Norgesuniversitetet bidra til et bedre samspill mellom høgre utdanning, arbeids- og samfunnslivet.

NUV er i ferd med å utvikle en strategi for perioden 2004-2007. Dette vil omfatte spørsmål omkring hvordan kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning skal styrkes, bl.a. gjennom mer systematisk bruk av utviklingsprosjekter, samt avklare samarbeid med den nasjonale portalen utdanning.no om nettbasert informasjon om høgre utdanning.

4. Finansiering

Det er satt av ulike prosjektmidler for å stimulere til utvikling av fjernundervisning. SOFFs prosjektmidler har gått til pedagogisk utviklingsarbeid i tilknytning til utvikling av fjernundervisning. Selv om SOFF i sin regulære tildeling bare tildeler ca. 13 mill NOK årlig, har midlene ifølge en evaluering i 2002 hatt god effekt. Ved siden av dette får de statlige høyskolene 30 mill årlig til dekning av merkostnader knyttet til fjernundervisning og desentralisert undervisning primært i profesjonsutdanningene. I tillegg til slike midler har Utdannings- og forskningsdepartementet ulike tidsavgrensede prosjekttildelinger knyttet til spesielle satsinger, som for eksempel IKT i etter- og videreutdanning for lærere. Noen av disse prosjektmidlene er tildelt direkte til lærestedene av departementet, mens andre er tildelt av SOFF. I 2002 tildelte for eksempel SOFF rundt 40 mill NOK til fleksible utdanningstilbud for lærere i pedagogisk bruk av IKT, i tillegg til den regulære prosjekttildelingen. Ser en på e-læring mer generelt og ikke bare fjernundervisning bør en også nevne at departementet har brukt 30 mill årlig i 2000-2003 for å styrke bruken av IKT i den ordinære grunnopplæringen av lærere, for å gi disse kompetanse til å bruke IT i sitt yrke i skolen. Ellers bør det nevnes at det de siste årene til sammen er satt av nærmere 400 mill NOK til å stimulere framveksten av et etter- og videreutdanningsmarked, som et element i realiseringen av Kompetansereformen, det såkalte KUP-programmet. Disse midlene har vært forvaltet av det norske voksenopplæringsinstituttet Vox. En ikke ubetydelig del av KUP-prosjektene har vært innenfor høgre utdanning og noen av disse har dreid seg om fjernundervisning. Når det gjelder finansiering av fjernundervisning i høgre utdanning generelt, er det departementets politikk at dette dekkes innenfor de regulære tildelinger av budsjettmidler knyttet til infrastruktur og studieplasser, eller gjennom studentbetaling. Flere institusjoner har de siste årene brukt betydelig interne midler på utvikling av nye tilbud.

5. Fjernundervisningen omfang og innretning

Som nevnt ovenfor er det dårlig med statistikk for fjernstudenter i norsk høgre utdanning. Det er derfor vanskelig å vurdere omfanget. NUV arbeider nå med å forbedre opplegget for informasjonsinnhenting. Dette gjelder imidlertid bare studier utviklet med støtte av prosjektmidler fra NUV (og tidligere fra SOFF). Siste gang SOFF gjorde en større undersøkelse om studenter var i 2000. Undersøkelsen viste at SOFF høsten 2000 i løpet av sin 10-årige eksistens hadde gitt støtte til utvikling av 178 fjernundervisningstilbud. Av disse ble 84 gitt som tilbud den høsten med til sammen ca. 10 500 studenter. Dette gjelder bare SOFF-støttede utdanningstilbud, og tallet gjelder individer og ikke helårs studieplasser. Totalt må student-tallet i fjernundervisningstilbud høsten 2000 antas å være minst dobbelt så stort.

Både i SOFF-sammenheng og generelt har det vært stor spredning på den faglige innretningen på fjernundervisningen ved norske universiteter og høyskoler. Når det gjelder SOFF-støttede prosjekter 1996-99 var fordelingen slik:

Helse- og sosialfag	16
Humaniora	11
Kunst- og estetiske fag	3
Landbruksfag	1
Lærerutdanning/pedagogikk	9
Matematikk/naturfag	6
Samfunnsfag	10
Teknologi/informatikk	18
Økonomi/administrasjon	5
Andre fagområder	1

Tilbudene omfatter både grunnutdanning, videreutdanning og fjernundervisning som del av desentralisert profesjonsutdanning. Mer info om SOFF-støttede prosjekter, jf. www.soff.no.

7. Status for fjernundervisning i Sverige

Departementssekreterare Carin Callerholm

”Svensk distansutbildning ökar, både vad gäller kursutbud och antal studenter, genom att svenska universitets och högskolors IT-stödda distansutbildning har samordnats i Sveriges nätuniversitet. Omkring 10 procent av de svenska högskolestudenterna läste 2003 minst en nätuniversitetskurs.”

Det svenska systemet och politiken för distansutbildning

I den svenska högskolan har i princip varje lärosäte eget ansvar för att besluta om utbud och dimensionering av distansutbildning. Någon specialhögskola eller separat högskoleenhet för distansutbildning har inte bildats. 2002 inleddes en samordning av universitets och högskolors IT-stödda distansutbildning på den svenska regeringens initiativ under benämningen Sveriges nätuniversitet. Särskilda resurser tillförs universitet och högskolor för utveckling av kursutbudet inom nätuniversitetet.

Det svenska nätuniversitet bygger på att all distansutbildning ska vara integrerad i den reguljära verksamheten vid lärosätena (*dual mode*). Till skillnad mot den form som t.ex. Open University i Storbritannien bygger på, dvs. att inrätta ett lärosäte som enbart erbjuder distanskurser (*single mode*) eller att ge en myndighet i uppgift att upphandla distansutbildning av lärosätena. Satsningen på ett svenskt nätuniversitet ingick i propositionen den Öppna Högskolan och var en del av regeringens åtgärder för att bl.a. göra högre utbildning mer tillgänglig i tid och rum. Sverige skall också aktivt delta i den snabba internationella utvecklingen av IT-baserad distansutbildning.

Mål för Sveriges nätuniversitet är att öka tillgängligheten och omfattningen av IT-stödd distansutbildning inom högre utbildning. För att stödja och främja utvecklingen av samverkan inrättades en ny myndighet – Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Det är de samverkande lärosätenas uppgift att med stöd av myndigheten utveckla stöd och vägledning för studerande inom ramen för Sveriges nätuniversitet.

Två lärosäten i norra Sverige, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet har i uppdrag från regeringen, särskilt åtagande, att bedriva en viss volym decentraliserad utbildning mot särskild ersättning. Med decentraliserad utbildning avses då att undervisning ska förläggas till orter utanför ordinarie campus.

Nulägesbeskrivning (status) vad gäller distansutbildning vid universitet och högskolor i Sverige.

Organisation för Sveriges nätuniversitet

Lärosätenas samverkan i det svenska nätuniversitet är frivillig. Den är särskilt reglerad i förordning om samverkan genom Sveriges nätuniversitet (2002:25). Under 2004 deltar

29 statliga universitet och högskolor, av totalt 38, och fyra enskilda utbildningsanordnare. Flest nätuniversitetskursur och nätuniversitetsstudenter 2003 hade Lunds universitet.

Myndigheten för Sveriges nätuniversitet

Myndigheten för Sveriges nätuniversitet har skapats för att stödja och främja utvecklingen av samverkan vid Sveriges nätuniversitet. Den är en liten myndighet med drygt 10 fast anställda personer. Myndighetschef är Generaldirektör Mats Ericson, tidigare prorektor vid Mitthögskolan, professor i industriell arbetsvetenskap. Myndigheten för Sveriges nätuniversitet har en relativt stor styrelse, med en majoritet av universitet och högskoleföreträdare och en extern ordförande. Avsikten är att styrelsen för myndigheten skall ha en aktivare roll än styrelsen för en vanlig svensk förvaltningsmyndighet.

Universitet och högskolor ansvarar själva för de kurser och program som de väljer att anmäla för registrering hos Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Centralt för nätuniversitetssamarbetet är den webbplats som Myndigheten för Sveriges nätuniversitet har ansvaret för www.netuniversity.se Via webbplatsens sökmotor kan presumtiva studenter söka i nätuniversitetets kursutbud och direkt nå studieinformation från respektive lärosäte.

Finansiering

För att stimulera ett ökat utbud av kurser inom ramen för nätuniversitet utgår under perioden 2002 – 2004, totalt 470 miljoner kronor direkt från regeringen som en särskild per capitaersättning till lärosätena.

Särskild ersättning

Under 2002 avsattes 211 miljoner kronor och för 2003 159 miljoner kronor och för 2004 avsätts 100 miljoner kronor till den extra ersättningen. Nuvarande konstruktion av ersättningen innebär att de kurser som erbjuds inom Sveriges nätuniversitet i huvudsak finansieras inom universitet och högskolors ordinarie resurser för grundutbildning.

Distansutbildningens omfattning och inriktning

Samverkan inom ramen för Sveriges nätuniversitet har bidragit till att den IT-stödda distansutbildningen ökat i omfattning både vad gäller kursutbud och antal studenter. Distansstudenterna ökade kraftigt från 29 000 personer höstterminen 2001 till drygt 41 000 personer höstterminen 2002. De studenter som deltog i kurser via nätuniversitetet utgjorde drygt hälften av det totala antalet distansstudenter. Omkring 10 procent av de svenska högskolestudenterna läste 2003 minst en nätuniversitetskurs.

Mätt som helårsstudenter (HST), en student som är registrerad för 40 poängsstudier, var utfallet 2002 5 136 HST (verksamheten omfattade endast höstterminen), 2003 blev utfallet enligt preliminära 12 300 och för 2004 beräknas 13 800 HST vilket kan anses motsvara omkring fyra gånger så många individer.

Under 2003 var ca 2000 nätuniversitetskursur och drygt 70 program, på 40 poäng eller mer, registrerade hos myndigheten med följande procentuella fördelning på ämnesområden:

Humaniora och teologi	20
Juridik och samhällsvetenskap	29
Naturvetenskap	20
Teknik och data	17
Medicin och odontolog	2
Vård och omsorg	11
Övrigt/tvärvetenskap	1

8. Status för distansundervisningen på Åland

Rektor Agneta Eriksson-Granskog

”Distansutbildning på högskolenivå på Åland sker huvudsakligen i samarbete med högskolor och universitet utanför Åland. En överordnad plan för distansutbildning på högre nivå finns ännu inte.”

Högskolan på Åland startade sin verksamhet den 1 januari 2003. I den nya organisationen finns all högskoleutbildning på Åland samlad vilket innebär att den examensinriktade utbildningen som funnits i form av ett nätverkssamarbete mellan flera skolor från och med 1997 och den akademiska kursverksamheten som funnits sedan början av åttiotalet har uppgått i den nya högskolan.

Distansutbildning i olika former har varit ett naturligt inslag inom den examensinriktade utbildningen liksom inom kursverksamheten på högre nivå på Åland. På grund av småskaligheten har det varit naturligt att söka samarbetspartners utanför Åland för att uppnå såväl bredd som djup inom vissa av de utbildningar som erbjudits. På grund av avstånden har distansutbildning tillämpats och från och med början av nittiotalet internetbaserad distansutbildning.

Distansutbildningen på högskolenivå på Åland sker huvudsakligen i samarbete med högskolor och universitet utanför Åland. En överordnad plan för distansutbildning på högre nivå finns ännu inte. Ett samarbetsprojekt mellan högskolan och gymnasialstadiet på Åland finns för samordning och utveckling av distansutbildningen. Högskolan på Åland bedriver inte idag någon egen självständig distansutbildning.

Inom den examensinriktade utbildningen har ca 100 studerande avlagt ca 1000 studieveckor hittills genom distansstudier huvudsakligen inom Nordplusprojekten NNIT och ”Tryggt hav”. Distansutbildningen inom kursverksamheten har omfattat något fler studerande men ett mindre antal studieveckor sammanlagt.